

ТУРКИЯ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССУАЛ КОДЕКСИДА АЁЛЛАР ҲУҚУҚИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ

Қаршиева Мафтуна Мусурмон қизи
Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
Академияси магистратура битирувчиси

Европа Иттифоқн гендер тенгликка эришиш мақсадида Гендер тенглик комиссиясини ташкил этган. Ушбу комиссия таркибига Арманистон, Белия, Эстония, Финландия, Франция, Германия, Италия, Туркия, Украина, Буюк Британия ва бошқа қатор давлатлар аъзо бўлган.

Европа Иттифоқи, Европа Кенгаши ва Гендер тенглик комиссияси ҳамкорликда “Ғарбий Болқон ва Туркия учун 2019-2022 йиллар учун Горизонтал Фасилитй” номли қўшма дастур доирасида “Туркияда аёлларнинг одил судловга киришини таъминлаш” акцияси амалга оширилмоқда. Ушбу акция Туркиянинг тўртта вилоят: Орду, Невишеҳир, Диярбакир ва Муғлада жорий йилда ўтказилди.

Туркияда аёл ҳуқуқларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ хабардорлик ва ҳуқуқий саводхонликни ошириш мақсадида “Тўрт фуқаролик жамияти” ташкилоти ўз фаолиятини бошлади. Ташкилот аёлларга ўз ҳуқуқларини даъво қилиш орқали судда ҳимоя қилиш, одил судловга эришишда адвокатлик хизматидан фойдаланиш ва ҳуқуқий саводхонликни ошириш учун қатор тадбирлар амалга оширилмоқда.

Аёллар бирдамлиги фонди хотин-қизларнинг жиноят одил судловда ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва юридик хизматлардан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш мақсадида уларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатмоқда ҳамда аёлларнинг одил судловга эришиши бўйича тажриба алмашиш учун платформа яратилиб, адвокатларни ҳамкорликка таклиф қилмоқда.

Жами 20 вилоятлар: Анқара, Измир, Истанбул, Адана, Урфа, Ван, Газиантеп, Ялова, Диярбакир, Сорум, Трабзон, Батман, Бурса, Маниса, Ҳатай, Эскишеҳир, Ризе, Мерсин ва Самсунда “Аёллар маслаҳат маркази” ижтимоий соҳа ходимлари ва адвокатлар тармоғи орқали 230 нафар фуқарога ҳуқуқий ёрдам кўрсатди. Бундан ташқари, Анқара, Истанбул, Мерсин, Адана, Ван, Диярбакир, Самсун, Муғла ва Газиантеп шаҳарларидаги адвокатлар ассоциациясидан 23 нафар адвокат ўртасида жиноят ҳуқуқий билимлар, кўникмалар алмашинувини учун иккита онлайн тажриба алмашиш семинарлари ташкил этилди. Семинарларда зўравонликдан жабрланган аёллар дуч келиши мумкин бўлган қийинчиликлар ва тўсиқлар ҳамда аёлларнинг одил судловга эришишини қўллаб-қувватлашда ҳуқуқий ёрдамнинг роли муҳокама қилинди.

Анқара, Адана, Самсун, Истанбул, Маниса, Муғла ва Ҳатай каби турли фуқаролик жамияти ташкилотлари ва адвокатлар ассоциацияси адвокатлари, шунингдек, стажёр адвокатлар ва ҳуқуқ факултети талабалари, жами 137 нафар ҳуқуқшунослар аёллар ва қизларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари билан танишдилар 10 ҳафталик онлайн ўқув курслари ташкил этилди.

Ўқув дастури давомида “Қизларнинг одил судловдан фойдаланиши ва юридик ёрдам механизмлари бўйича қўлланма”ни тайёрланди. Қўлланма Туркия адвокатлар уюшмаси онлайн кутубхонаси, Анқара адвокатлар уюшмаси веб-сайти, Анқара университети ва аёллар тадқиқотлари маркази веб-сайтларида жойлаштирилди. Ушбу дастурнинг мақсади учта асосий мавзуда аёлларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш бўлган: аёлларнинг инсон ҳуқуқлари ва гендер зўравонлигига қарши курашиш; аёлларнинг иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқлари ва оила ҳуқуқи.

Туркиянинг турли вилоятларида ўтказилган турли лойиҳа, ўқув дастурлар, семинарлар доирасида турли сабабларга кўра, жиноят содир этган аёллар ва уларнинг яқин қариндошларига ҳа юридик хизмат кўрсатилди. Хотин-қизлар уларнинг миллий ва халқаро норматив ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган қонуний ҳуқуқлари ва эркинликлари тушунтирилди. Ўз қонуний ҳуқуқлари, улардан қандай фойдаланиш ва мавжуд ҳуқуқий ҳимоя воситалари ва хизматлар, шу жумладан юридик ёрдам ва жиноят судда ўз ҳуқуқларни ҳимоя қилиш борасида хабардорлик ва билими оширилди.

Ушбу акция доирасида қуйидаги натижаларга эришиш учун ҳаракат қилиниди:

- Туркияда аёлларнинг жиноят судларида одил судлов эришиш ва юридик ёрдам олишларидаги тўсиқ бўйича тадқиқот олиб борган ҳолда турли тавсиялар ишлаб чиқиш;
- танланган вилоятларда хотин-қизларга, айниқса кам таъминланган тоифадагиларга юридик ёрдам бўйича малакали юристлар томонидан юридик ёрдам кўрсатиш;
- юридик ёрдам кўрсатувчи адвокатларни қўллаб-қувватлаш, ходимларининг салоҳиятини ошириш;
- аёлларнинг одил судловдан фойдаланиш имкониятларини ошириш учун тренерларни тайёрлаш ва Европа Кенгашининг HELP дастури (юридик мутахассислар учун инсон ҳуқуқлари бўйича таълим) орқали онлайн репетиторлар тайёрлаш;
- аёлларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатувчи адвокатлар учун кўрсатмалар/назорат рўйхатиларини тайёрлаш;

- Европа стандартлари ва истиқболли амалиётлари билан ўртоқлаш мақсадида семинар ташкил этиш орқали аёлларнинг одил судлов ва юридик ёрдам олиш имкониятларини таҳлил қилиб бориш;

- мақсадли тушунтириш ва хабардорликни ошириш бўйича семинарлар, материаллар, нашрлар ва таржималар;

- асосий манфаатдор томон бўлган Туркияда аёлларнинг одил судловдан фойдаланишини қўллаб-қувватлаш учун идоралараро ҳамкорликни қандай яхшилаш ва бошқа масалалар муҳокама қилинди.

Акция доирасида ўтказилган семинарларнинг бирида доцент Асуман Айтекин Инсеоғлу ўз тақдиротида Туркияда аёлларнинг одил судловга кириши йўлидаги ҳуқуқий, институционал, ижтимоий-иқтисодий ва маданий тўсиқлар бўйича ўз кузатувлари билан ўртоқлашди ва одил судловга эришишнинг асосий тамойиллари, яъни адолатлилик, мавжудлик қоидаларини таъминланишни тушунтириб берди. Суд хизматларининг сифати билан боғлиқ ҳолда, у “юридик мутахассислар мавжуд қонунларни шарҳлаш ва қўллашда гендерга асосланган стереотиплар ва нотўғри қарашлардан хабардор бўлишлари ва уларни қайта ишлаб чиқаришдан қочишлари керак, акс ҳолда улар камситиш ва аёлларнинг одил судловга киришига тўсиқлик қилади”, деган фикрни билдирди.

Ўтказилган акция доирасида олиб борилган турли таҳлиллар ва тадқиқотлар шуни кўрсатадики, аёллар ўртасидаги ҳуқуқий билимларнинг етишмаслиги уларнинг ҳуқуқларини бузилиши олиб келган. Айниқса, ёши катта, қочкин, ногирон, боқувчисини йўқотган, саводсиз, ижтимоий ҳимояга муҳтож аёллар турли хил жиноят қурбонлари ёки унинг субъектига айланиб қолмоқдалар. Уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда уят, шарм-ҳаё, маданият, тобулар ва ҳаттоки қонундаги бўшлиқлар аёлларнинг ҳуқуқларини тўлиқ ҳимоя қилган ҳолда одил судловга эришишга тўсиқлик қилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Assessing and managing risks in cases of violence against women and domestic violence: Manual.
2. Turkey - Assessing and managing risks in cases of violence against women and domestic violence: Manual
3. Article 11 of the Istanbul Convention: Ensuring data collection and research on violence against women and domestic violence.